

Om voor *God*
te leven

Leven en werk van Petrus van Mastricht (1630-1706)

Redactie:
Dhr. dr. J. van de Kamp
Dhr. A.A. Roukens

© 2017, Stichting Gereformeerd Erfgoed, Nieuw-Beijerland
www.gereformeerderfgoed.nl

Deze publicatie is mogelijk gemaakt door Uitgeverij Gebr. Koster
www.gebrkoster.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeleelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige of op enige wijze, hetzij digitaal, elektronisch, mechanisch door fotokopieën, of op enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

PETRUS VAN MASTRICHT,
Philosoph. en Theol. Doctor en Professor
op de Academien van Frankfort aan den Oden,
Duisburg, en Utrecht.
S. J. N. S. P. R. O. V. K.
Als ik Swak ben, dan ben ik machtig.

Van Tollemas fecit 1711.

'Om voor God te leven'

Leven en werk van Petrus van Maastricht (1630-1706)

Afkomst en jeugd

Het was november 1630 toen in het gezin van Thomas en Johanna van Maastricht een zoon werd geboren. Zij gaven hem de naam Petrus. Op 23 december van datzelfde jaar werd hij in Keulen gedoopt.

Zijn grootvader Cornelis Sc(h)oning was tijdens het bewind van Alva met zijn gezin van Maastricht naar Keulen vertrokken. Daar aangekomen, nam hij de naam 'Van Maastricht' aan als verwijzing naar zijn vorige woonplaats.

De moeder van Petrus was Johanna le Planq. Haar vader, Le Planq (of Plancius), was burgemeester van het Waalse stadje Aat. Ook hij was met vrouw en kinderen naar Keulen gevlucht. Petrus hoefde tijdens zijn leven wel niet te vluchten, maar heeft wel in diverse plaatsen in het westen, noorden en midden van Europa gewoond en gewerkt.

De familie Van Maastricht behoorde tot de Nederlandse gereformeerde vluchtelingengemeente, waarvan de vader van Petrus, Thomas van Maastricht, geruime tijd ouderling is geweest.

In deze gemeente 'onder het kruis' ontving Petrus catechetisch onderwijs van Johannes Hoornbeeck (1617-1666), die toen de gemeente van Keulen diende.

In zijn jeugd bezocht hij de Latijnse school te Duisburg.

Studie

Na zijn schoolperiode in Duisburg ging Petrus naar Utrecht, niet alleen om te gaan studeren aan de Utrechtse Universiteit, maar ook om behandeld te worden aan een kwaal aan een van zijn voeten. In zijn kinderjaren had een dienstmeisje hem laten vallen en daardoor was hij kreupel geworden. De beroemde arts Scot kon echter niets voor hem doen.

Aan de universiteit van Utrecht kreeg hij onderwijs van de hoogleraren Gisbertus Voetius (1589-1676), Carolus de Maets (1597-1651) en zijn vroegere catecheet Hoornbeeck. De Maets doceerde Nieuwe Testament, Hoornbeeck Oude Testament. Door Voetius werd hij grondig onderwezen in de 'didactisch-dogmatische dogmatiek'.

Hij ontving een opleiding volgens de gereformeerde scholastieke methode. Deze vorm van theologiebeoefening (niet te verwarren met de middeleeuwse scholastiek!) maakte gebruik van een instrumentarium van regels en methoden. Ze hanteerde, zowel voor het onderzoek als voor het onderwijs, een steeds terugkerend gebruik van begrippen, onderscheidingen, propositieanalyses (ontledingen van beweringen), redeneertechnieken en disputeermethoden.

De nadruk die zowel Voetius als Hoornbeeck op de praktische theologie legden, zou bijdragen aan Van Maastrichts theologische vorming.

Tijdens de Utrechtse studieperiode volgde hij ook lessen aan de universiteiten van Leiden en Heidelberg, en ging hij enige tijd naar Engeland voor taalstudie en de bestudering van de praktische theologie.

In 1652 rondde hij zijn theologiestudie in Utrecht af.

Duitsland

Na zijn studie keerde Van Maastricht terug naar Duitsland, waar hij vijftientig jaar zou verblijven.

In 1652 werd hij hulppredikant in Xanten, vlakbij Wezel. Tien jaar later vertrok hij naar Glückstadt in Sleeswijk-Holstein in Noord-Duitsland, waar hij de gereformeerde kerk diende.

In 1667 werd Van Maastricht door Friedrich Wilhelm, keurvorst van Brandenburg, een hoogleraarschap aangeboden aan de Universiteit van Frankfurt aan de Oder (ten oosten van Berlijn). Op 36-jarige leeftijd aanvaardde Van Maastricht hier zijn professoraat Hebreeuws en praktische theologie.

In deze periode publiceerde Van Maastricht de *Methodus concionandi*, een preekmethode voor studenten die opgeleid werden tot predikant.

In 1669 behaalde hij de graad van doctor in de theologie. Hij promoveerde op het onderwerp *De natura theologiæ* [Over de aard van de theologie].

Kort daarop vertrok hij naar de Universiteit van Duisburg. Deze universiteit was opgericht tot uitbreiding van het gereformeerd theologisch onderwijs en voor de opleiding van juristen in de Brandenburgse steden. De broer van Petrus, Gerhardus van Maastricht, was rechtsgeleerde en doceerde geschiedenis en Grieks aan deze universiteit.

Petrus diende van 1670 tot 1677 zowel de theologische als de filosofische faculteit, waar hij theologie, filosofie, Hebreeuws en Oosterse talen doceerde. In 1673 werd hij voor een periode rector magnificus.

Utrecht

In 1677 werd Van Mastricht benoemd aan de Universiteit van Utrecht. Hier volgde hij professor Essenius en zijn vroegere leermeester Voetius op, die kort daarvoor overleden waren. Korte tijd later werd Melchior Leydekker (1642-1721) zijn collega.

In 1678 werd hij gekozen tot ouderling van de gereformeerde gemeente van Utrecht. Hij preekte in Utrecht en ook regelmatig te Schellingwoude in de classis Amsterdam.

Laatste jaren en overlijden

Van Mastricht had in Utrecht een huis gekocht aan de westzijde van de Oudegracht, tussen de Hamburgerbrug en de Gaardbrug, dicht bij de Universiteit en de kerk.

Vanwege fysieke zwakte moest hij de laatste jaren zijn werk beperken tot het lesgeven bij hem thuis. Toen hij op de avond van 3 februari 1706 de stenen trap naar de keuken afging, maakte hij een onvoorzien val. Ondanks de zorg van ervaren artsen begaven zijn levenskrachten het meer en meer. Na een arbeidzaam leven van doceren, schrijven en preken, stierf hij in de avond van 9 februari 1706.

De begrafenistoespraak werd gehouden door Henricus Pontanus en bijgewoond door bevriende professoren, predikanten en de Utrechtse overheid. Ook zijn broer Gerhardus met zijn zoon Petrus, die vanuit Bremen waren overgekomen, waren aanwezig.

Pontanus had Van Mastricht samen met Leydekker enkele dagen voor zijn sterven bezocht en was bij het bed van de stervende voorgegaan in gebed. Hij vertelt in zijn lijkrede:

Met stem en gebaren, al zuchtende en zeggende: 'Amen, amen', stemde hij die voorbede toe. Nadat deze godsdienstplicht verricht was, betuigde hij openlijk dat hij stierf in en op die leer waarin hij anderen onderwezen had, en dat hij nu heenging om te verschijnen voor de vierschaar van die Opperrechter aan Wie hij daarvan rekenschap zou geven. Verder voegde hij er met luide stem aan toe dat hij alle verdediging van de waarheid die niet onafscheidelijk verbonden was met ongeveinsde godvruchtigheid en levensheiligheid, niet de minste achting en waarde toekende.

Tegelijkertijd loofde hij de Goddelijke voorzienigheid in zijn laatste

val. Hij gaf zijn bereidwillige onderwerping aan de wil van God te kennen, om óf zo dadelijk heen te gaan óf om nog te blijven. Hij voegde erbij dat hij opnieuw die val wilde maken en alle andere rampen en ongevallen die hij ooit in zijn leven geleden had, wilde ondergaan, indien het de hemelse Vader en de Opperheer en Beschikker van zijn en andere zaken, zo behaagde. Dit zei hij zonder enige verzuchting en zonder blijk van enige droefheid of smart.

Van Mastricht werd op 24 februari begraven in hetzelfde graf als zijn collega en vriend Gerhardus de Vries in de Catharijnekerk, ook de laatste rustplaats van zijn leermeester Voetius en zijn kennis Jacobus Koelman.

Van Mastricht bleef ongehuwd en moet bemiddeld zijn geweest. Hij liet in zijn eigenhandig geschreven testament 500 gulden na voor de Utrechtse diaconie en 24.000 gulden voor de gereformeerde theologiestudenten.¹

Geschriften

Van Mastricht heeft bijna zestig boeken geschreven, uitsluitend in het Latijn. In Xanten publiceerde hij zijn eerste geschrift, een anti-cartesiaans geschrift over de waarheid en autoriteit van de Heilige Schrift. Het cartesianisme, de stroming die het gedachtengoed van de filosoof René Descartes ('Ik denk, dus ik ben') navolgde, nam het verstand als uitgangspunt, ook bij het uitleggen van de Bijbel.

In zijn Glückstadtse periode schreef hij *Theologiæ didactico-elenchico-practicæ prodomus* [Inleiding in de didactisch-weerleggende praktische theologie], die beschouwd kan worden als voorloper van zijn hoofdwerk, *Theoretico-practica theologia* [Theoretisch-practische theologie].

In 1671 publiceerde Van Mastricht zijn *De fide salvifica syntagma theoretico-practicum* [Theoretisch-practische verhandeling over het zaligmakend geloof]. Deze verhandeling komt – weliswaar in verkorte vorm – overeen met het hoofdstuk 'Het zaligmakend geloof' uit zijn *Theoretico-practica theologia*. Deze publicatie was voorzien van een uitgebreide inleiding, waarin Van Mastricht de beweging van de

¹ Deze bedragen zouden naar de huidige 'koopkracht' in euro's het tienvoudige zijn.

labadisten, navolgers van Jean de Labadie (1610-1674), bestreed. Deze beweging scheidde zich van de gereformeerde kerk af.

In zijn Duisburgse periode schreef hij *Novitatum cartesianarum gangraena* [De kanker van cartesiaanse nieuwigheden]. Dit werk gold als een van de meest invloedrijke van alle 17e-eeuwse academische aanvallen op het cartesianisme. Niet alleen gereformeerden, maar ook luthers en roomsen beriepen zich op Van Mastrichts *Gangraena*.

In 1681 vervolgde hij zijn theologische publicaties met de disputatie *De optima concionandi methodo paraleipomena* [Aanvullende gedachten over de beste preekmethode], een enigszins aangepaste versie van de *Methodus concionandi* uit zijn Frankfurtse periode.

Theoretisch-praktische godgeleerdheid

Van grote betekenis is zijn theologische hoofdwerk *Theoretico-practica theologia*, waar hij meer dan dertig jaar aan gewerkt heeft.

De eerste vier boeken, die hij opdroeg aan Friedrich Wilhelm, keurvorst van Brandenburg, verschenen in 1682. In 1687 werden boek vijf tot en met acht uitgegeven. In 1698 werd de eindeditie gepubliceerd. Het was een herziene editie van de eerdere editie uit 1682 en 1687 met een uitbreiding van *Idea theologiæ moralis* [Schets van de zedekundige godgeleerdheid] en *Hypotyposis theologiæ asceticae* [Korte schets van de ascetische theologie]. Beide werken behandelden de praktijk van de godzaligheid.

In 1715 en 1724 verscheen een herdruk van dit hoofdwerk en in de jaren 1749-1753 een Nederlandse vertaling met als titel *Beschouwende en praktikale godgeleerdheit*. Deze uitgave werd in 2003 in kleine oplage fotografisch herdrukt.

Uniek

Petrus van Mastricht geeft in zijn 'Godgeleerdheid' een treffende definitie van het begrip 'theologie' (of 'godgeleerdheid'), namelijk: 'De godgeleerdheid is een leer om voor God te leven door Christus.' Dezelfde omschrijving zien we ook bij William Perkins, Guilielmus Amesius en andere puriteinen.

Het mooie van Van Mastrichts werk, dat binnen en buiten Nederland veel invloed had, is dan ook dat het de theorie en de praktijk van 'het leven voor God' onlosmakelijk aan elkaar verbindt. Bijzonder is dat elk thema uit de geloofsleer behandeld wordt naar aanleiding van een Bijbeltekst, en uiteengezet wordt volgens de unieke vierdeling van

exegese, leer, polemieek en praktijk. Deze verbinding van theorie en praktijk en de unieke, uitvoerige aanpak maken dit uitgebreide standaardwerk ook voor onze tijd zo waardevol.

Het veelzijdige werk bestaat uit drie onderdelen: geloofsleer (boek 1-7), kerkgeschiedenis (boek 8) en geloofspraktijk.

- In de *geloofsleer* gaat het over 'Wie God is', 'wie de mens is' en 'Wie Christus is, wat Zijn arbeid is en de toepassing daarvan'. Daarnaast komen 'de kerk' en 'de sacramenten' uitvoerig aan de orde.

- Het *kerkhistorisch* deel is een unieke beschrijving van de kerk vanaf Adam tot de periode van de auteur, het jaar 1700. De kerkgeschiedenis wordt beschreven in het kader van 'de vier bedelingen van het genadeverbond'.

- Het deel over de *geloofspraktijk* geeft een veelomvattende, maar qua opzet beknopte, beschrijving van de geloofsgehoorzaamheid en de praktijk der godzaligheid, ofwel het daadwerkelijk 'leven voor God'. Achter in deze brochure vindt u een complete inhoudsopgave van de 'Godgeleerdheid'.

Gewaardeerd

In de jaren 1749 tot 1753 verschijnt een Nederlandse vertaling van de 'Godgeleerdheid' in vier delen. Dr. Cornelis van der Kemp (1702-1772) – zoon van Johannes van der Kemp en predikant te Benthuisen, Oostzaan, Zierikzee en Rotterdam – schrijft in zijn voorrede:

De beschrijving van dit boek deed dikwijls de liefhebbers van de waarheid die geen Latijn kenden, watertanden van begeerte naar een Nederlandse vertaling. Grote verplichting hebben onze Nederlanders aan de boekhandelaren die moeite noch kosten spaarden om aan hun sterke verlangen te voldoen. De Heere bekroonde de Nederlandse uitgave van dit werk met Zijn dierbaarste zegen, opdat velen, daardoor geleerd, machtig worden in de Schrift, bekwaam om te weerleggen en in staat gesteld om de korte praktische stellingen zowel tot voedsel voor hun eigen overdenkingen alsook tot stichting van de naaste te gebruiken [hertaald].

Ook in het buitenland was men bekend met dit indrukwekkende theologische werk. Voor Thomas Boston en Ralph Erskine was Van Maastricht geen onbekende. Jonathan Edwards was erg onder de indruk van Van Maastricht. Aan een Londense boekhandelaar schreef hij: 'Pak Maastricht

voor de theologie in het algemeen, de leer, de praktijk en de polemieek, of als een universele dogmatiek. Het is naar mijn mening veel beter dan Turretin¹ of elk ander boek ter wereld, uitgenomen de Bijbel.'

De Amerikaanse theoloog Samuel Hopkins (1721-1803) omschreef Van Mastricht als 'die grote, geleerde en nauwgezette theoloog, wiens dogmatiek wellicht alle andere die tot nu toe geschreven zijn overtreft en naar mijn mening de herhaalde lezing van iedereen ten zeerste waard is'.

Ds. G.H. Kersten verwijst in zijn *Gereformeerde Dogmatiek* veelvuldig (minstens 39 keer) naar Van Mastricht.

Heruitgave

Door de Dutch Reformed Translation Society in Amerika wordt momenteel gewerkt aan een Engelse vertaling van het complete werk, 'omdat de werken die de Nederlandse gereformeerde traditie heeft voortgebracht, een bredere verspreiding verdienen'.

De Nederlandse vertaling stamt uit het midden van de achttiende eeuw, en de gotische letters zullen menigeen afschrikken. Daarom is het gewenst dat er ook in ons eigen land een goed leesbare editie verschijnt.

We leven in een tijd van geestelijke verwarring en kerkelijke verdeeldheid. Daarom is het geestelijke licht waarmee het voorgeslacht beedeeld was, van zoveel waarde. Het kan tot zegen zijn als we de gemeenschappelijke bronnen bestuderen.

De Stichting Gereformeerd Erfgoed ziet het als haar missie om tot een nieuwe uitgave van dit monumentale theologische werk in hedendaags Nederlands te komen.

Besluit

Tot besluit een citaat van de reeds genoemde Pontanus uit de lijk- en lofrede voor Petrus van Mastricht.

Onder de hervormde leraren is hij, voor zover ik weet, de enige die met de naam en eretitel van 'hoogleraar praktische godgeleerdheid' versierd werd. Hij alleen is het die een werk van praktische

¹ Franciscus Turretini (1623-1687), Geneefs theoloog en auteur van de dogmatiek *Institutio theologiae elencticae*, Geneve 1679-1686.

godgeleerdheid heeft samengesteld en uitgegeven, een boek dat in zijn soort boven alle geschriften de prijs behaalt.

Maar, naar hetzelfde voorbeeld dat hij tot verbetering en vorming van de zeden der christenen heeft opgesteld, heeft hij ook zijn hele levenswandel ingericht.(...)

Hij was een mens wie niets menselijks vreemd was. Maar als zúlk een mens de beste is die met de minste gebreken behept is, als zó iemand waarlijk een godvruchtige is die in oprechtheid voor Gods aangezicht wandelt en door een gedurige poging tracht godvruchtig te zijn – dan mag aan hem zonder enige twijfel de godvruchtigheid toegeschreven worden, omdat hij van zijn kinderjaren af tot zijn laatste jaren toe daarop gezet is geweest. Tot getuige hiervan doe ik een beroep op alle godvruchtigen die hem gekend hebben. Ja, tot getuige beroep ik mij zelfs op de ongodvruchtigen, die vijanden van hem en van de waarheid en daarom ook Gods eigen vijanden zijn, of hij niet onder de godvruchtigen heeft uitgeblonden? [hertaald]

Bronnen en literatuur:

- A.C. Neele, *The Art of living to God. A Study of Method and Piety in the Theoretico-practica theologia of Petrus van Maastricht (1630-1706)*, Pretoria, 2005 (herz. uitgave: *Petrus Van Maastricht (1630-1706). Reformed Orthodoxy: Method and Piety*, Leiden etc. 2009.)
- H. Pontanus, *Lijk- en lofrede over het afsterven van Petrus van Maastricht*, Rotterdam, 1749.
- Maastricht in de 16e eeuw (voorzijde omslag), tekening uit 1580/82 van de hand van Philippo Bellomonte.
Bron: https://nl.wikipedia.org/wiki/Geschiedenis_van_Maastricht
- De Oudegracht Utrecht (achterzijde omslag), schilderij uit 1883 van Willem Oppenoorth (1847-1905).
Bron: [https://nl.wikipedia.org/wiki/Oudegracht_\(Utrecht\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Oudegracht_(Utrecht))
- Portret Petrus van Maastricht (pag. 3), gravure uit 1748 door J. Folkema, Collectie Protestantse portretten, Museum Catharijneconvent.
Bron: <http://geheugenvannederland.nl/>

HOOFDSTUK 1

HET ZALIGMAKENDE GELOOF

Hij is gekomen tot het Zijne, en de Zijnen hebben Hem niet aangenomen. Maar zovelen Hem aangenomen hebben, dien heeft Hij macht gegeven kinderen Gods te worden, namelijk die in Zijn Naam geloven.

Johannes 1:11-12

§ 1. Het geloof is het eerste deel van de theologie en van het geestelijke leven

Het leven voor God, waarvan de Heilige Schrift het richtsnoer is, omvat evenals het natuurlijke leven twee daden:

- De eerste is de daad waardoor wij geestelijk *kunnen* werken, die het geloof waardoor een rechtvaardige leeft, teweegbrengt (Rom. 1:17; Gal. 2:20).
- De tweede daad zijn de werkzaamheden die het geloof voortbrengt, namelijk de daden van *gehoorzaamheid*, waardoor het geloof 'werkende' is (Gal. 5:6).

Het eerste in het geestelijke leven is dus het *geloof*, waarin twee zaken besloten liggen:

- De 'hebbelijkheid' waardoor en waarmee wij geloven, of: het geloof waardoor wij geloven.
- Het 'voorwerp' dat (of: waarin) wij geloven, of: het geloof dat wij geloven.

Het geloof zullen wij in dit hoofdstuk verklaren. De tekst licht ons hierin voor en de uitleg van de tekst zal ons de meeste wezenlijke zaken van het geloof aanwijzen.

HET VERKLARENDE DEEL

§ 2. Ontleding en verklaring van de tekst

De tekst stelt ons het stuk van het geloof voor in twee delen.

A. Het eerste deel vertoont ons het *ongeloof* van het Joodse volk, in de verwerping van Christus, hoewel Hij Zichzelf aanbood. Letten wij hier op:

1. De ongelovigen, oi ἰῶιοι, 'de Zijnen', namelijk door recht, zowel van schepping en besturing (vs. 3-11), als van verlossing en verbondssluiting, die hun althans aangeboden, hoewel door hen niet aangenomen was. Door dit recht zijn de uitverkorenen ἰῶιοι τοῦ Θεοῦ, 'de eigenen Gods' (zie Gal. 5:24).

2. De aanbidding, die zij door hun ongeloof verworpen hebben. ἦλθε, 'Hij is gekomen', dat is, Hij is tot hen gekomen door Zijn menswording, waardoor Hij Zichzelf tot een Middelaar aan hen aangeboden heeft, om met geloof aangenomen te worden.

Voorbeeldpagina nieuwe uitgave

De Stichting Gereformeerd Erfgoed ziet het als haar missie om tot een nieuwe uitgave te komen van de **Theoretisch-praktische godgeleerdheid**.

Hieronder is een overzicht gegeven van de inhoud van dit monumentale theologische werk.

DEEL 1

VOORKENNIS VAN DE GODGELEERDHEID EN HET GELOOF IN GOD

Boek 1. Wat men vooraf moet weten van de godgeleerdheid

1. De godgeleerdheid 1 Tim. 6:2-3
2. De Heilige Schrift 2 Tim. 3:16-17
3. De indeling van de godgeleerdheid 2 Tim. 1:13

Boek 2. Het geloof in de Drie-enige God

1. Het zaligmakend geloof Joh. 1:11-12
2. Het bestaan en de kennis van God Hebr. 11:6
3. Gods wezen en onafhankelijkheid Ex. 33:13-14
4. Gods Namen Ex. 3:15
5. Gods eigenschappen in het algemeen Ex. 33:18-23
6. Gods geestelijkheid en eenvoudigheid Joh. 4:24
7. Gods onveranderlijkheid Jak. 1:17
8. Gods eenheid Deut. 6:4
9. Gods oneindigheid en grootheid Ps. 145:3
10. Gods onmetelijkheid en alomtegenwoordigheid Ps. 139:7-10
11. Gods eeuwigheid Ps. 90:1,2
12. Gods leven en onsterfelijkheid Joh. 5:26
13. Gods verstand, kennis en wijsheid Rom. 11:33-34
14. Gods waarachtigheid en getrouwheid Rom. 3:3-4
15. Gods wil en genegenheden Ps. 115:3
16. Gods goedheid Matth. 19:17
17. Gods liefde, genade, barmhartigheid, lankmoedigheid en goedertierenheid Ex.34:6
18. Gods rechtvaardigheid Ps. 119:137
19. Gods heiligheid Lev. 19:2
20. Gods macht en kracht Ef. 3:20-21
21. Gods algenoegzaamheid en volmaaktheid Gen. 17:1
22. Gods majesteit en heerlijkheid Jes. 42:8
23. Gods gelukzaligheid Ps. 16:2
24. De heilige Drie-eenheid 2 Kor. 13:13

25. God de Vader	Ef. 3:14-15
26. God de Zoon	Ps. 2:7,8
27. God de Heilige Geest	Joh. 14:26

DEEL 2

GODS WERKEN EN DE ZONDE VAN DE MENS

Boek 3. De werkingen van God

1. Gods daden en besluiten	Ef. 1:2
2. De predestinatie	Rom. 9:22-23
3. De verkiezing	Ef. 1:4-6
4. De verwerping	Judas vers 4
5. De schepping in het algemeen	Gen. 1:1
6. De wereld en het werk van de zes dagen	Ex. 22:11
7. De goede engelen	Hebr. 1:7
8. De kwade engelen	Judas vers 6
9. De mens en het beeld van God	Gen. 1:26-29
- De schepping van de mens	
- Het beeld van God	
10. Gods algemene voorzienigheid	Rom. 11:36
11. Gods bijzondere voorzienigheid	Deut. 30:16-18
12. Het verbond der natuur	Gen. 2:16-17

Boek 4. 's Mensen afval van God

1. De schending van het verbond der natuur	Gen. 3:1-7
2. De oorspronkelijke zonde	Rom. 5:12
3. De dadelijke zonde	Jak. 1:13-15
4. De straf en de staat der zonde	Rom. 7:24-25

DEEL 3

DE VERLOSSING DOOR CHRISTUS

Boek 5. De verlossing door Christus

1. Het verbond der genade	Gen. 3:15
2. De Middelaar van het genadeverbond	Hebr. 9:15
3. De Namen van de Middelaar	Hand. 15:26
4. De Persoon van de Middelaar	Joh. 1:14
5. De drie ambten van de Middelaar	Hebr. 3:1
6. De Middelaar als Profeet	Deut. 18:15

7. De Middelaar als Hogepriester	Psalm 110:4
8. De Middelaar als Koning	Psalm 2:6
9. De vernedering van de Middelaar	Filipp. 2:6-8
10. De menswording van de Middelaar	Luk. 1:35
11. Het leven van de Middelaar	2 Kor. 4:10
12. De dood van de Middelaar	Matth. 27:26-50
13. De nederdaling van de Middelaar	Psalm 16:9-10
14. De verhoging van de Middelaar	Filipp. 2:9-11
15. De opstanding van de Middelaar	Mark. 16:9
16. De hemelvaart van de Middelaar	Hand. 1:2
17. Het zitten van de Middelaar ter rechterhand Gods	Ef. 1:20-22
18. De verlossing door de Middelaar	Matth. 20:28

DEEL 4

DE TOEPASSING VAN DE VERLOSSING EN DE KERK

Boek 6. De toepassing van de verlossing

1. De aard van de toepassing	1 Petr. 1:2
2. De roeping	1 Petr.2:9
3. De wedergeboorte	Joh. 2:9
4. De bekering	Joh. 3:5
5. De vereniging met Christus	1 Kor. 1:30
6. De rechtvaardiging	Rom. 3:22-27
7. De aanneming tot kinderen	1 Joh. 3:1
8. De heiligmaking	1 Thess. 5:23
9. De heerlijkmaking	Rom. 8:30

Boek 7. De kerk en kerkelijke zaken

1. De aard van de kerk	Ef. 5:25
2. De dienaren van de kerk	Ef. 4:11-13
3. De sacramenten van de kerk	Gen. 17:11
4. De sacramenten van de wedergeboorte	Kol. 2:11-12
5. De sacramenten van de voeding	Mark. 14:22-24
6. De kerkelijke tucht	Matth. 16:19
7. De regering van de kerk	1 Tim. 5:17

DEEL 5

GESCHIEDENIS VAN DE KERK

Boek 8. De bedelingen van het genadeverbond

1. De bedeling onder de patriarchen	Ef. 1:9-10
2. De bedeling onder Mozes	Deut. 5:2
3. De bedeling onder Christus	Jer. 31:35
- Eerste periode van het Nieuwe Testament	Openb. 6:1-2
- Tweede periode van het Nieuwe Testament	Openb. 6:3-4
- Derde periode van het Nieuwe Testament	Openb. 6:5-6
- Vierde periode van het Nieuwe Testament	Openb. 6:7-8
- Vijfde periode van het Nieuwe Testament	Openb. 6:9-11
- Zesde periode van het Nieuwe Testament	Openb. 6:12
4. De bedeling onder de eeuwigheid	Openb. 7 t/m 11

DEEL 6

GEHOORZAAMHEID AAN DE WET EN PRAKTIJK DER GODZALIGHEID

GEHOORZAAMHEID AAN DE WET

Boek 1. De gehoorzaamheid van het geloof in het algemeen

1. De geloofsgehoorzaamheid en de ongehoorzaamheid
2. De betrachting en de veronachtzaming van de wet
3. De zorg voor, en de verwaarlozing van de consciëntie
4. De wetenschap en de onwetendheid
5. De ootmoed en de hoogmoed jegens God
6. Het vrezen en het versmeden van God
7. De ijver en de lauwheid
8. De oprechtheid en de geveinsdheid
9. De deugd en de ondeugd
10. De voorzichtigheid en de onvoorzichtigheid
11. De waakzaamheid en de slaperigheid
12. De kracht en de zwakheid
13. Het vertrouwen en de vreesachtigheid
14. De standvastigheid en de lichtvaardigheid
15. De lijdzaamheid en de ongeduldigheid
16. De matigheid en de onmatigheid
17. De goede en de kwade daden

Boek 2. De godsdienst

1. De godvruchtigheid en de goddeloosheid
2. Het geloof en het ongeloof
3. De belijdenis en de verloochening van het geloof
4. De hoop en de wanhoop
5. De liefde jegens, en de haat tegen God
6. Het horen en het verzuimen van het Goddelijk Woord
7. De oefening en de verwaarlozing van het gebed
8. De belijdenis en de bedekking van de zonden
9. Het gebruik en het misbruik van de geloften
10. Het eedzweren en de meineed
11. Het gebruik en het misbruik van het lot
12. De gemeenschap met God en de vervreemding van Hem
13. De ingestelde godsdienst en het bijgeloof
14. Het gebruik en het misbruik van de ingestelde godsdienst
15. De heiliging en de ontheiliging van de sabbatdag

Boek 3. De rechtvaardigheid en de onrechtvaardigheid ten opzichte van de naaste

1. De rechtvaardigheid ten opzichte van de naaste in het algemeen, en de onrechtvaardigheid
2. De liefde en de kwaadwilligheid ten opzichte van de naaste
3. Het eren en minachten van de naaste
4. De menslievendheid en de doodslag van mensen
5. De kuisheid en de zedeloosheid
6. De rechtvaardige verwisseling en de diefstal
7. De waarachtigheid en de leugen
8. De tevredenheid en de kwade begeerlijkheid

PRAKTIJK DER GODZALIGHEID

Boek 1. De praktijk der godzaligheid in het algemeen

1. De aard van de praktijk van de godzaligheid en de geestelijke werkeloosheid
2. De vordering in de praktijk der godzaligheid en de vleselijke verzadiging
3. De praktijk van de goddeloosheid en de verzaking ervan

Boek 2. De praktijk der godzaligheid jegens God

1. De erkenning en de verwerping van God
2. Het zoeken en het wegluchten van God
3. Het welbehagen en het mishagen in God
4. De omgang of het wandelen met God en het afdwalen van Hem
5. De welwillendheid en de kwaadwilligheid jegens God
6. De persoonlijke godsdienst in de verheerlijking van God en de lastering van Hem
7. De openbare en kerkelijke godsdienst
8. De huiselijke godsdienst en de verwaarlozing ervan
9. De dagelijkse godsdienst en de verwaarlozing ervan
10. Het godsdienstige vasten
11. De godsdienstige dankzegging
12. Het zelfonderzoek en de verwaarlozing ervan

Boek 3. De praktijk der godzaligheid ten opzichte van de naaste

1. Het gebruik en het misbruik van de eenzaamheid
2. De omgang met de naaste in godvruchtigheid of goddeloosheid in het algemeen
3. Het gebruik en het misbruik van de gastmaaltijden
4. Het rechtmatig en onrechtmatig zaken doen met de naaste
5. De omgang met de verdrukten door vertroosting, en de verwaarlozing van hen
6. De bestraffing van een gevallen en de gemeenschap met zijn zonden
7. De omgang met de goeden door liefde en vriendschap
8. De omgang met de kwaden en met de vijanden
9. De onderlinge omgang tussen meerderen, minderen en gelijken

Boek 4. De praktijk der godzaligheid ten opzichte van zichzelf

1. Een vaste levensbezigheid en ledigheid
2. Het gebruik en het misbruik van de dingen die tot levensonderhoud geschikt zijn
3. Het gebruik en het misbruik van de kleding
4. Het gebruik en het misbruik van ontspanning
5. Het gebruik en het misbruik van voorspoed
6. Het gebruik en het misbruik van de wereld en wereldse dingen
7. De onbestendigheid van het aardse
8. Het dragen van het kruis en het misbruik ervan

9. Het gebruik en het misbruik van de verzoeken
10. Het lichamelijke kruis en de troost ervan
11. De verwarde en zwaarmoedige verschrikkingen
12. De godslasterlijke inwerpingen
13. De geestelijke verlatingen
14. De verschillende soorten twijfelmoedigheid
15. De plichten van de godzaligheid omtrent de dood

Aanvullende gedachten over **de beste preekmethode**
tot toepassing van de theoretisch-praktische godgeleerdheid

Deze uitgave is een initiatief van de Stichting Gereformeerd Erfgoed, in samenwerking met uitgeverij Gebr. Koster.

De stichting heeft het voornemen om Van Mastrichts 'Godgeleerdheid' opnieuw integraal in hedendaags Nederlands uit te geven.

Achterin deze brochure is een overzicht opgenomen van de inhoud van dit indrukwekkende theologische werk.

Onze hartelijke wens is dat deze uitgave zal bijdragen aan toenemende belangstelling voor Petrus van Maastricht en zijn monumentale werk.

